

Stads- och kommunhistoriska institutets
verksamhetsberättelse för år 2011

www.urbanhistory.su.se

STADS- OCH KOMMUNHISTORISKA INSTITUTET

Stadshistoriska institutet bildades 1919 som en avdelning av Svenska stadsförbundet och utgör idag under namnet Stads- och kommunhistoriska institutet en del av Sveriges Kommuner och Landsting. Kontakterna med den akademiska världen var viktiga redan från starten och har därefter ytterligare utvidgats. År 1953 inrättades vid Stockholms högskola en professur i stadshistoria och med tjänsten följde föreståndarskapet för institutet. Professorns undervisningsskyldighet begränsades därför till hälften av vad annars åvilar professor. Professuren har senare förnyats i samband med innehavarens pensionering eller avgång.

Professuren, från 1970 benämnd ”historia, särskilt stads- och kommunhistoria”, bekostas av staten (universitetet) med en tredjedel och resterande två tredjedelar delas mellan Sveriges Kommuner och Landsting och Stockholms stad. Sveriges Kommuner och Landsting svarar dessutom för nödvändiga basresurser, medan universitet tillhandahåller lokaler.

Till organisationen hör vidare ett samfund och en nämnd. Stads- och kommunhistoriska samfundet består av cirka 200 invalda medlemmar. Det fungerar som en mötesplats för yrkesforskare, hembygdsforskare, kommunpolitiker och alla andra med intresse för ämnesområdet. Den Stadshistoriska nämnden – institutets styrelse – består av sju ledamöter. Fyra utses av styrelsen för Sveriges Kommuner och Landsting, två av samfundet och en av Stockholms universitet.

Institutet har till uppgift att främja vetenskaplig forskning kring svenska städers och kommuners historia. Kontakt- och informationsverksamhet är ett viktigt medel i den verksamheten. Institutet utgör en förbindelselänk mellan den akademiska forskningen och den bredare stads- och lokalhistoriska verksamheten. För att fullgöra denna uppgift har olika nätverk byggts upp. Institutet utgör också en förbindelselänk till den internationella stadshistoriska forskningen. Omfattande samarbete förekommer med såväl nordiska som europeiska organ. Institutet har också en betydande publiceringsverksamhet innehållande bland annat forskningsrapporter, bibliografier och källutgåvor. För mer information besök www.urbanhistory.su.se. I den här skriften redovisas institutets och professurens verksamhet för år 2011.

Stockholm i januari 2012

Lars Nilsson
Professor och föreståndare

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2011

Personal

Stads- och kommunhistoriska nämnden

Stads- och kommunhistoriska samfundet

Lokaler

www.urbanhistory.su.se

Professur i Stockholms historia

Post doc i urban miljöhistoria

Seminarier, kurser, handledning

Publicering

Konferensrapporter, föredrag mm

Betygsnämnder, sakkunniguppdrag mm

Pågående forskning

Konferenser, symposier, kontaktverksamhet

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2011

Personal

Föreståndare för institutet och tillika professor i historia, särskilt stads- och kommunhistoria är Lars Nilsson. Mats Berglund har varit tjänstledig för en tvåårig post doc tjänst i Umeå. Nils Fabiansson har varit anställd som assistent på deltid under hela året och Linus Bellander fram till 1 oktober. Institutet har vidare köpt tjänster av HB Collegit för bokutgivning och arbeten inom projektet *CyberCity*.

Stads- och kommunhistoriska nämnden

Stads- och kommunhistoriska nämnden består av följande ledamöter.

Valda av Sveriges Kommuner och Landsting från och med 2011 är: Margareta Björk (Stockholm), Ingemar Ingevik (Stockholm), BoPer Larsson (SKL) och Patrik Silverudd (Stockholm).

Vald av Stockholms universitet är professor Lena Gerholm (Stockholm).

Valda av Stads- och kommunhistoriska samfundet är: professor Klas Nyberg (Uppsala) och docent Brita Hermelin (Stockholm).

Sekreterare i nämnden är professor Lars Nilsson.

Stads- och kommunhistoriska samfundet

Stads- och kommunhistoriska samfundets årliga möte ägde rum torsdagen den 11 maj 2011 i seminarierum Polstjärnan, Aula Magna, Stockholms universitet. Institutets föreståndare rapporterade om institutets verksamhet under det gångna året. Till medlemmar av Stadshistoriska samfundet omvaldes Klas Nyberg och Brita Hermelin. Yngve Larssons pris för stads- och kommunhistoriska insatser utdelades till docent Jan Jörnmark, Göteborg. Jörnmark fick utmärkelsen för sin omfattande dokumentation i bild och text av platser som övergivits. Dagens tema var *Stadens sociala och visuella minne*. Föredrag hölls av Ann-Sofi Forsmark från Stockholms stadsmuseum, Klas Nyberg från ekonomisk-historia i Uppsala, Anders Sjöbrandt doktorand i historia vid Stockholms universitet samt Stephan Barthel postdoc i urban miljöhistoria vid Stockholms universitet.

Lokaler

Enligt avtal är det Stockholms universitet som har att förse institutet med för verksamheten erforderliga lokaler. Sedan våren 2005 finns institutet på plan 8 i hus D där en stadshistorisk miljö etablerats till vilken även professuren i Stockholms historia knutits liksom post doc tjänsten i urban miljöhistoria. Därutöver förfogar institutet över ett förrådsutrymme i E-husets källare.

WWW.urbanhistory.su.se

Mats Berglund är institutets webbmaster och Internetadressen är: >www.urbanhistory.su.se<. På hemsidan ges allmän information om institutet på flera språk, pågående forskning, kommande konferenser, kurser etc. Hemsidan innehåller vidare *CyberCity – Svenska städer på nätet*, som förmedlar historisk information kring varje enskild svensk stad liksom för

stadsväsendet i dess helhet. Det är uppgifter som: korthistorik, folkmängdsutveckling genom tiderna, födelsetal, dödstal och omflyttningsresultat, kommunala valresultat från 1919 och framåt, näringsstruktur över tid samt ett urval av litteratur. Vår förra Revy över stads- och kommunhistoria publiceras nu på detta digitala sätt. En under året ny tillkommen avdelning är *Kommunerna 1955*, som innehåller ett rikt bildmaterial från flertalet svenska landskommuner kring mitten av 1950-talet. Det var ursprungligen en gåva till dåvarande förbundsordföranden för Sveriges Landskommuner Sixten Larsson på hans femtioårsdag. CyberCity har genom åren stötts av: KSL, (Kommunförbundet Stockholms Län), Johnsonstiftelsen, EU:s program Culture 2000, Stiftelsen Åke Kromnows Jubileumsfond, Stiftelsen Riksarkivarien Ingvar Anderssons fond och Stiftelsen Längmanska kulturfonden.

På institutets hemsida finns också tre andra digitala produkter, nämligen *Stockholms tidskikare*, *Stockholm under 750 år: ett bildspel* och *Tyska stilen*. För den tekniska produktionen svarar Tom Silvennoinen vid HB Collegit förutom Mats Berglund.

Professur i Stockholms historia

Professuren innehas sedan 2005 av Sven Lilja. Från och med höstterminen 2011 är han deltidspensionär och arbetar på halvtid. Lilja har under året fortsatt sina forskningar kring miljöpolitikens intåg i Stockholms fullmäktige under efterkrigstiden, och publicerat en artikel kring detta ämne (se nedan). Han har även fört vidare sina forskningar kring Stockholms allmänna miljöhistoria.

Lilja har handlett kandidat- och magisteruppsatser, företrädesvis kring Stockholms fullmäktiges miljöpolitik under efterkrigstiden och han har en stående litteraturkurs för kandidatstudenter i stadens miljöhistoria. En av uppsatserna belönades med Samfundet Sankt Eriks och Stockholms gemensamma pris för bästa master- och magisteruppsats kring Stockholms historia. Lilja har tillsammans med Lars Nilsson haft ansvaret för kursen *Stockholms historia* (15 högskolepoäng). Kursen ligger på grundnivå, ges i halvfart på kvällstid och riktar sig i första hand till stockholmsintresserad allmänhet med universitetsbehörighet. Han har också föreläst om städers miljöhistoria för studenterna på grundkursen i samtidshistoria. Lilja handleder fem doktorander, varav två inom det stadshistoriska fältet allmänt och en inom Stockholms historia. Under vårterminen var han studierektor för forskarutbildningen vid historiska institutionen på Stockholms universitet.

Lilja är suppleant i styrelsen för Samfundet St Erik, och medlem i redaktionsgruppen för St Eriks årsbok. Han bedömer även ansökningar till St Eriks anslagsgivande fonder. Lilja är vidare medlem av Stockholms Läns Hembygdsförbunds tätortsgrupp och ledamot av La commission internationale pour l'histoire de villes.

Post doc i urban miljöhistoria

Institutets kontinuerliga arbete med att stärka den stads- och kommunhistoriska forskningens ställning ledde häromåret fram till inrättandet av en tvåårig post doc tjänst i urban miljöhistoria. Tjänsten innehas av Stephan Barthel, tidigare systemekolog vid Stockholms universitet och verksam vid Resilience Centre. Han tillträdde anställningen den 1 juli 2010 och har upprätthållit den på halvtid. Förutom egen forskning, kring bland annat socialt minne, stadsmiljö och hållbara städer, har Barthel givit en kurs i Hållbar samhällsutveckling vid Naturgeografiska institutionen. Han har även handlett två mastersstudenter till examen. Barthel är aktiv i flera internationella nätverk, bland annat IHOPE (Integrated History and

future Of the People on the Earth), och har under året medverkat i fyra internationella konferenser. Han organiserade till exempel en workshop på konferensen "Resilience 2011" i Arizona (USA), och höll föredrag i tre andra sessioner. Han har varit inbjuden talare på Trädgårdsmässan i Älvsjö samt på seminariet Social-ekologisk stadsbyggnad på Kulturhuset. Vidare har han medverkat som expertrådgivare åt Stockholms stads stadsbyggnadskontor vid planeringen av Albano-området och åt Regionplanekontoret i fråga om ekosystemtjänster. Under året har han publicerat tre artiklar (se nedan) och ytterligare tre artiklar befinner sig under granskning.

Seminarier, kurser, handledning

Stadshistoriska doktorander

Det finns för närvarande fyra doktorander med stads- och kommunhistorisk inriktning, varav två har doktorandtjänst. Professor Lars Nilsson handleder tillsammans med Mats Hallenberg och Sven Lilja.

Övrig undervisning, handledning med mera

Lars Nilsson ansvarade och examinerade tillsammans med Sven Lilja under vårterminen för kursen Stockholms historia genom tiderna, som följdes av ett 70-tal studenter. Nilsson och Lilja höll dessutom var sin föreläsning på den kursen. Under höstterminen gav Nilsson kursen "Globalisation and Urban Development" på avancerad nivå (master- och doktorandnivå) samt för utländska utbytesstudenter.

Uppsatsämnen på 60- och 80-poängsnivåerna (kandidat- och magisteruppsatser) har fortsatt att utdelas och ett antal uppsatser har färdigställts under året.

Publicering

Institutet har under året utgivit:

Studier i stads- och kommunhistoria

37. Lars Nilsson, *Efter industrialismen: Urbanisering och tätortsutveckling i Sverige 1950-2005*. ISBN 978-91-88882-39-4 (2011) 179 s.

38. Lars Nilsson (ed.), *The Coming of the Post-Industrial City: Challenges and Responses in Western European Urban Development since 1950*. ISBN 978-91-88882-40-0 (2011) 282 s.

Historisk tätortsstatistik

6. Lars Nilsson, *Folkmängden i tätortsregioner 1950-2005*. ISBN 978-91-88882-38-7 (2011) 262 s.

I andra sammanhang har utkommit:

Barthel, S. Parker, J. Folke, C. Colding J. (2011), "Urban Gardens-Pockets of Social-Ecological Memory". I: Tidball, KG and ME Krasny, (eds.) *Greening in the Red Zone: Disaster, Resilience, and Community Greening*. Springer-Verlag.

Ljungqvist, J., Barthel, S., Finnveden, G., Sörlin, S. (2010), "The Urban Anthropocene: Lessons for Sustainability from the Environmental History of Constantinople". I: Paul Sinclair, Frands Herschend, Christian Isendahl and Gullög Nordquist. (Eds), *The Urban*

Mind: Cultural and environmental dynamics, Studies in Global Archaeology 15. Sweden, Uppsala University Press.

Barthel, S., Sörlin, S., Ljungqvist, J.(2010), "Innovative Memory and Resilient Cities: Echoes from Ancient Constantinople". I: Paul Sinclair, Frands Herschend, Christian Isendahl and Gullög Nordquist. (Eds), *The Urban Mind, Cultural and environmental dynamics*, Studies in Global Archaeology 15, Sweden, Uppsala University Press

Sven Lilja, "‘Miljö’ som makt i Stockholmspolitiken 1961-1980", Torbjörn Nilsson (red.), *Stockholm blir välfärdsstad: Kommunalpolitik i huvudstaden efter 1945* (Stockholmia förlag 2011)

Konferensrapporter, föredrag mm

- Lars Nilsson, Svenska tätorter under 1900-talet, konferens med nätverket Svensk stad, Örebro 7-8 februari
- Lars Nilsson, Nyare forskning om Stockholms historia, Stockholms läns hembygdsförening, 9 mars
- Lars Nilsson, Kreativa städer i svensk stadsutveckling 1950-2005, Svenska historiedagarna, Göteborg 5-7 maj 2011
- Lars Nilsson, Omvandlingen av Södermalm i Stockholm 1930-2000, föredrag vid Svenska historiedagarna i Göteborg 5-7 maj 2011
- Lars Nilsson, Lokal näringspolitik som tillväxtstrategi 1950-2005, Nordiska historikermötet, Tromsö 11-14 augusti 2011
- Lars Nilsson, Huvuddrag i svensk urbanisering efter 1950, konferens med nätverket Svensk stad, Helsingborg, 6-7 oktober
- Lars Nilsson, The Rise of the Post-Industrial City, seminarium i Salzburg 7 december 2011

Betygsnämnder, sakkunniguppdrag mm

Lars Nilsson har under året haft följande uppdrag som sakkunnig:

- Ledamot av betygsnämnden vid David Nilssons disputation på avhandlingen *Pipes, Progress and Poverty: Social and Technological Change in Urban Water Provision in Kenya and Uganda 1895-2010*, KTH, Stockholm 10 juni
- Sakkunnig på docent Jan Christensens (Göteborgs universitet) ansökan om befordran till professor
- Sakkunnig (peer review) åt tidskriften *Acta Borealia* (red Einar Niemi Tromsö, Norge)
- Permanent sakkunnig åt European Science Foundation

Lars Nilsson har ingått i ledningsgruppen (styrelsen) för European Association for Urban History. Han är också medlem av redaktionsrådet för tidskriften *Weimarpolis* och Stockholms universitets representant för gruppen Urban studies i samarbetet mellan europeiska universitet belägna i huvudstäder (UNICA). Nilsson är dessutom en av Sveriges representanter i La Commission Internationale pour l'Histoire des villes. Vidare är han medlem av styrelsen för Centrum för Maritima Studier och han har ingått i priskommittén för Hertig Karls pris som årligen utdelas av Nyköpings kommun.

Pågående forskning

Institutet

Lars Nilsson har under året utarbetat konferensbidrag, artiklar och föredrag i skilda ämnen samt forskat kring svensk, nordisk och europeisk stadsutveckling, särskilt efter 1950. Sven Lilja, professor i Stockholms historia, forskar främst i Stockholms miljöhistoria. Stephan Barthels forskning är ägnad åt olika aspekter av hållbar stadsutveckling, bland annat städernas försörjning med livsmedel och andra förnödenheter, men även minne och miljö.

Doktorander

Aktuella avhandlingssämnen:

- Linus Bellander, Stadens gränser: Inkorporeringars betydelse i urbaniseringsprocessen
- Dan Johansson, Skeppsgården i Stockholm: Varvet, staden och kronan under svensk stormaktstid
- Per Gunnar Sidén, Sveriges urbanisering 1200-1611
- Anders Sjöbrandt, Att riva eller inte riva mer? Fyra berättelser om omdaning av Stockholm under 1950- och 60-talen

CyberCity – Svenska städer på nätet

CyberCity är ett projekt med syfte att tillhandahålla information om varje enskild svensk stad på Internet liksom för stadsväsendet i dess helhet. Här ingår uppgifter som korthistorik, bebyggelsehistorik, folkmängd, näringsliv, födelsetal, dödstal, omflyttningar, valresultat, ett urval av litteratur med mera. Projektet har genom åren stötts av KSL (Kommunförbundet Stockholms län), Johnsonstiftelsen, EU Culture 2000, Stiftelsen Åke Kromnows Jubileumsfond, Stiftelsen Riksarkivarien Ingvar Anderssons samt Stiftelsen Längmanska kulturfonden. För registrering, redigering och koordinering av alla dataset samt design av presentationen svarar institutets egna assistenter tillsammans med HB Collegit. Under året har CyberCity kompletterats med "Kommunerna 1955" som är ett omfattande bildmaterial över svenska landskommuner vid mitten av 1950-talet. I övrigt har vi fortsatt med uppdateringar och kompletteringar av befintliga serier.

The postindustrial city: challenges and responses since 1950

Institutet initierade härom året ett samarbete med utländska kollegor från sammanlagt sju länder kring stadsutvecklingen i Europa vid övergången från industriell till efterindustriell urbanisering under 1900-talets senare del. Medverkande länder har varit: Finland, Danmark, Norge, Nederländerna, Portugal, Spanien och Grekland. Projektet har fått finansiellt stöd från NOS-HS (Nordiska samarbetsorganet för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning). Resultaten från projektet redovisas i antologin *The Coming of the Post-Industrial City: Challenges and Responses in Western European Urban Development since 1950* som utkommit under året med Lars Nilsson som redaktör.

Kommunalförordningarna 150 år

Den 1 januari 2013 har 150 år förflutit sedan de första kommunalförordningarna trädde ikraft. Med anledning därav pågår vid institutet ett särskilt projekt om de svenska kommunernas och landstingens historia 1863-2013 som skall resultera i en publikation som beräknas föreligga i början av jubileumsåret. Arbetet utförs av föreståndaren, Lars Nilsson, tillsammans med

Håkan Forsell.

Konferenser, symposier, kontaktverksamhet

Stadshistoriska dagar

Stadshistoriska samfundets årliga möte ägde rum onsdagen den 11 maj 2010 i seminarierum Polstjärnan, Aula Magna Stockholms universitet (se ovan).

Internationella, nordiska och inhemska konferenser mm

Ur kalendariet kan bl.a. följande noteras:

- 7-8 februari: Konferens med nätverket Svensk stad i Örebro
- 16 februari: Planering av Erasmus/Mundus kursen Creative Urbanism, med kollegor från Ghent och kulturgeografiska institutionen i Stockholm
- 9 mars: Föredrag om nyare forskning kring Stockholms historia hos Stockholms läns hembygdsförening
- 29 mars: Föreläsning om Stockholms industrialisering i kursen Stockholms historia
- 5-7 maj: Svenska historikermötet, Göteborg
- 11 maj: Stadshistoriska samfundets årliga möte
- 20 maj: Institutionsdag, Vaxholm
- 23 maj: Styrelsemöte med Centrum för Maritima Studier
- 10 juni: Betygsnämnd David Nilsson, KTH, Stockholm
- 11-14 augusti: Nordiskt historikermöte, Tromsø
- 27 augusti: Prisutdelning, Hertig Karls pris, Nyköping
- 8-10 september: Konferens, Internationella stadshistoriska kommissionen, Sibiu (Rumänien)
- 22 september: Forskardag på Historiska institutionen, Kristinehavs malmgård
- 28 september: Planeringsmöte, internationell parkkonferens med anledning av Nationalstadsparken 20 år 2015, Ulriksdals slott
- 6-7 oktober: Konferens med nätverket Svensk stad, Helsingborg
- 1 november: Stadshistoriska nämnden
- 7-8 november: Nätverksmöte (City History Museums and Research), Barcelona
- 7 december: Seminarium i Salzburg

Internationella stadshistoriska kommissionen

Sverige representeras i La Commission Internationale pour l'Histoire des Villes av professorerna Lars Nilsson och Sven Lilja. Dessutom är docent Birgitta Ericsson hedersmedlem. Nilsson deltog i kommissionens konferens i Sibiu (Rumänien) 8-10 september 2011. Kommissionens arbetstema för perioden 2011-2013 är Cities and their Spaces. Nästa konferens kring detta tema äger rum i Prag (Tjeckien) 3-5 september 2012 och därefter i Lisabon (Portugal) 2013.

European Association for Urban History

Associationen anordnar konferenser vartannat år och nästa konferens, den elfte i ordningen, kommer att äga rum i Prag 29 augusti - 1 september 2012. Därpå följande konferens 2014 är planerad att hållas i Lissabon. Lars Nilsson har tillsammans med Sylvia Hahn från Salzburg fått förtroendet att på kommande konferens leda en session på temat "Shrinking cities", Stephan Barthel ansvarar i samarbete med Christian Isendahl (Uppsala) för sessionen

”Gardens and agriculture in cities”. Mats Berglund och Rolf Hugoson (Umeå) leder en session om ”Revolutionary Places”.

City History Museums and Research Network of Europe

Lars Nilsson deltog efter inbjudan i det andra mötet med nätverket ”City History Museums and Research Network” i Barcelona 7-8 november 2011. Initiativet till detta samarbete har tagits av Historiska museet i Barcelona (MUHBA) tillsammans med Amsterdams historiska museum. Ett tjugotal museitjänstemän och forskare från olika europeiska länder deltar.

Svensk stad

Institutet ingår i det tvärvetenskapliga nätverket *Svensk Stad* som fått planeringsbidrag från Riksbankens Jubileumsfond. Nätverket vill särskilt utforska 1900-talsstaden. Konferensen har under året hållits i Örebro (7-8 februari) och Helsingborg (6-7 oktober). Lars Nilsson deltog med föredrag vid båda tillfällena, och Linus Bellander vid mötet i Örebro.

Svenska historikermötet i Göteborg 2011

Lars Nilsson ansvarade tillsammans med Klas Nyberg för sessionen ”Kreativa städer” vid det svenska historikermötet i Göteborg, 5-7 maj 2011. Medverkade med föredrag gjorde dessutom Fredrik Sandgren från ekonomisk-historiska institutionen i Uppsala och Rolf Hugoson statsvetare från Umeå. Nilsson deltog med föredrag även i sessionen ”Tillbaka till stan: Stadsförnyelse och reurbanisering av svenska innerstäder efter 1960” ledd av Håkan Forsell (Örebro) och Mats Franzén (Uppsala),

Nordiskt historikermöte i Tromsø 2011

Lars Nilsson organiserade sessionen ”Den postindustriella staden: Nordisk stadsutveckling efter 1950” vid det nordiska historikermötet i Tromsø 11-14 augusti 2011. I sessionen medverkade dessutom Ola Stugu (Trondheim) och Kristina Buhl Thomsen (Århus).

European Social Science History Conference, Glasgow 2012

Konferenser i denna serie anordnas vartannat år och närmast i Glasgow i april 2012. Lars Nilsson har fått sitt förslag ”Shrinking cities: new tendencies in post-industrial urban development” antaget för presentation inom temat Urban History. Han har dessutom anlitats som kommentator till sessionen ”Competing for space: cities, Europeanization and the post-industrial periphery”.

STADS- OCH KOMMUNHISTORISKA INSTITUTET

Besöksadress:

Föreståndare

Professor Lars Nilsson, rum D 803, Historiska institutionen, Stockholms universitet

Telefon 08-163394

Fax: 08-167548

lars.nilsson@historia.su.se

Assistenter

Fil kand Nils Fabiansson, rum D 812, Stockholms universitet

Telefon: 08-162807

nils.fabiansson@historia.su.se

Fil dr Mats Berglund, rum D 812, Stockholms universitet

Telefon: 08-162807

mats.berglund@historia.su.se

Postadress: Historiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

Hemsidaadress: www.urbanhistory.su.se

